

**Prvi periodični
Izvještaj o uvođenju novih tehnologija u
izborni proces
u Bosni i Hercegovini**

Sarajevo, juli 2024. godine

© Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine, 2024.

Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine dozvoljava reprodukovanje ovog materijala uz navođenje vlasnika autorskih prava i u neizmijenjenom sadržaju. Zahtjevi u vezi s autorskim pravima mogu se poslati Centralnoj izbornoj komisiji Bosne i Hercegovine putem *e-mail* adrese kontakt@izbori.ba ili na adresu Danijela Ozme 7, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina.

Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine

Danijela Ozme br. 7, 71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina

Tel.: +387 (0) 33 251 300

Faks: +387 (0) 33 251 329

E-mail: kontakt@izbori.ba

Internet-stranica: www.izbori.ba

X: [@IZBORI_BA](https://twitter.com/IZBORI_BA)

Instagram: [izbori_ba](https://www.instagram.com/izbori_ba)

Facebook: <https://www.facebook.com/people/Centralna-izborna-komisija-Bosne-i-Hercegovine/100083235705310/>

LinkedIn: <https://ba.linkedin.com/company/centralna-izborna-komisija-bosne-i-hercegovine>

<https://www.youtube.com/c/IZBORIBIH>

Izrazi pisani u jednom rodu odnose se bez diskriminacije na oba spola.

Sadržaj:

Pregled skraćenica	5
UVOD	6
1. Pozadina	7
1.1. Projekat procjene mogućih tehničkih poboljšanja izbornog procesa Bosne i Hercegovine	8
1.2. Informacija o mogućnostima testiranja (pilot projekat) naprednih tehnologija u izbornom procesu na Lokalnim izborima 2016. godine u Bosni i Hercegovini.	9
1.3. Aktivnosti Interresorne radne grupe za analizu stanja i predlaganje modaliteta uvođenja novih tehnologija u izborni proces u Bosni i Hercegovini	10
1.4. Aktivnosti ad hoc radnih grupa	13
1.4.1. Aktivnosti Ad hoc radne grupe za realizaciju zaključka broj 3 u periodu 2017.-2019. godina	13
1.4.2. Aktivnosti Ad hoc radne grupe za realizaciju zaključka broj 4	15
1.4.3. Aktivnosti Ad hoc radne grupe za realizaciju zaključka broj 5	16
1.4.4. Aktivnosti Ad hoc radne grupe za realizaciju zaključka broj 9	16
1.5. EU Projekat Razvoj Strategije i Akcionog plana za poboljšanje integriteta, transparentnosti i efikasnosti izbornog procesa u Bosni i Hercegovini (2019-2020.)	17
1.6. Dani otvorenih vrata Centralne izborne komisije BiH „Promocija novih tehnologija u izbornom procesu“	18
1.7. Radionica „Pilotiranje izbornih tehnologija“	19
2. Pilot projekti	20
2.1. Pilot projekat 1 - Autentifikacija birača i transmisija rezultata	21
2.2. Pilot projekat 2 - Optički skeneri i automatsko prebrojavanje glasačkih listića	26
2.3. Pilot projekat 3 - Biometrijska identifikacija i autentifikacija birača	28
2.4. Pilot projekat 4 - Uvođenje video nadzora procesa prebrojavanja glasačkih listića na biračkim mjestima.....	31
3. Naredne aktivnosti	31
4. Izazovi u radu	32
Spisak slika:	33

Pregled skraćenica

Oznaka	Naziv
IDDEEA	Agencija za identifikacione dokumente, evidencije i razmjenu podataka Bosne i Hercegovine
AZLP BiH	Agencija za zaštitu ličnih podataka u Bosni i Hercegovini
USAID	Američka agencija za međunarodni razvoj
BM	Biračka mjesta
BiH	Bosna i Hercegovina
DI	Democracy International
CBS	Centralni birački spisak
CIK BiH	Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine
EU DELEGACIJA	Delegacija Evropske unije
EU	Evropska unija
IT	Informacione tehnologije
IPA	Instrument pretpristupne pomoći
JIS	Jedinstveni izborni informacioni sistem
IFES	Međunarodna fondacija za izborne sisteme
OMP	Okvirna mapa puta za implementaciju pilot projekta
OSCE	Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi
OIK/GIK	Općinska / gradska izborna komisija
PSBiH	Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine
Radna grupa (RG)	Radna grupa za unapređenje integriteta izbora

UVOD

1. Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine (CIK BiH) nadležna je za provođenje Aneksa III. Daytonškoga mirovnog sporazuma, Izbornog zakona Bosne i Hercegovine,¹ Zakona o finansiranju političkih stranaka,² te učešće u provođenju Izbornog zakona Republike Srpske,³ Izbornog zakona Brčko distrikta BiH,⁴ Zakona o izboru, prestanku mandata, opozivu i zamjeni načelnika općina u Federaciji BiH,⁵ Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine⁶ te Ustava Bosne i Hercegovine (Aneks 4. Okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini), Ustava Federacije BiH i Ustava Republike Srpske u dijelu koji se odnosi na izbore.
2. U skladu s članom 2.9. Izbornog zakona BiH, (CIK BiH) je nezavisni organ koji podnosi izvještaj neposredno Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine i (u daljem tekstu PS) čije ovlasti iz nje proizilaze.
3. Intervencijom visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu dana, 26. 3. 2024. godine donesene su sveobuhvatne izmjene i dopune Izbornog zakona BiH kojima je između ostalih omogućena upotreba izbornih tehnologija i provođenje pilot projekata testiranja izbornih tehnologija prije njihovog eventualnog uvođenja u izborni proces za Opće izbore 2026. godine.
4. Uvažavajući činjenicu da je uvođenje izbornih tehnologija kompleksan proces koji zahtijeva angažman zakonodavnih i izvršnih organa vlasti i njihovu predanost ovom procesu, CIK BiH uz pomoć donatorskih organizacija na dan održavanja Lokalnih izbora 2024. godine planira provesti četiri (4) pilot projekta uz testiranje različitih izbornih tehnologija i to: 1) Autentifikacija birača i brzi prenos rezultata s biračkog mjesta do CIK BiH (on-line), 2) Skeniranje glasačkih listića i automatsko prebrojavanje glasačkih listića, 3) Autentifikacija i identifikacija birača (putem integrisanog uređaja) i 4) Video nadzor procesa prebrojavanja glasačkih listića.
5. Nakon završetka pilot projekata i njihove evaluacije PS BiH će biti dostavljena i „Studija izvodljivosti uvođenja novih tehnologija u izbornom procesu – evaluacija i analiza provedenih pilot projekata“ kako bi se na osnovu informisanih izbora, mogla opredijeliti u kojem pravcu će ići uvođenje izbornih tehnologija.
6. S obzirom na to da je članom 20.16e Izbornog zakona BiH propisano da će CIK BiH, PSBiH redovno dostavljati izvještaje o svojim aktivnostima, ovaj tematski Izvještaj o uvođenju novih tehnologija u izborni proces u Bosni i Hercegovini predstavlja prvi periodični izvještaj CIK BiH i posvećen je digitalizaciji izbornog procesa s fokusom na realizaciju aktivnosti 4 pilot projekta koja će biti provedena na dan Lokalnih izbora 2024. godine (6. 10. 2024.).

¹ „Službeni glasnik BiH“, br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14, 31/16, 41/20, 38/22, 51/22, 67/22 i 24/24

² „Službeni glasnik BiH“, br: 95/12 i 41/16

³ „Službeni glasnik RS“, br. 34/2, 35/03, 24/04, 19/05, 24/12, 109/12, 45/18 i 18/20

⁴ „Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, br. 17/08, 43/08, 49/18

⁵ „Službene novine FBiH“, broj: 19/08

⁶ „Službeni glasnik BiH“, br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07 i 24/08

1. Pozadina

7. Proces modernizacije i uvođenja inovacija u izborni proces u Bosni i Hercegovini počeo je 2006. godine, te je obuhvatio sljedeće segmente: izrada i ažuriranje Centralnog biračkog spiska, SMS-centar i izradu *Jedinstvenog izbornog informacionog sistema Bosne i Hercegovine* (JIIS BiH).
8. Proces upisa birača u Centralni birački spisak odvija se automatski, nakon što birač napuni 18 godina starosti, izdavanjem ličnog dokumenta automatski je upisan u Centralni birački spisak (CBS). Projekat uvođenja SMS centra okončan je 2010. godine i njime je omogućena provjera biračkog mjesta putem SMS poruka na broj 091 12 12 12. Realizacija projekta *Jedinstveni izborni informacioni sistem Bosne i Hercegovine* (JIIS BiH) počela je u februaru 2010. godine i odvijala se u IV faze. Dotadašnji sistem CIK BiH sastojao se od 26 modula, a novi sistem je integrisao svih 26 modula u jednu aplikaciju.
9. JIIS BiH omogućava da cjelokupan sistem bude urađen na jedinstvenoj razvojnoj platformi, da posjeduje jedinstvene baze podataka, te da u cijelosti informatički podrži implementaciju svih zakona u nadležnosti CIK BiH. Vijeće ministara BiH je svojom Odlukom VM broj 24/11 odobrilo realizaciju ovog projekta.
10. Razvoj sistema JIIS BiH trebao se realizovati kroz 4 (četiri) faze u periodu od 2010. godine do kraja 2012. godine: I. faza – Završetak razvoja projekta “Pasivna registracija birača u Bosni i Hercegovini”, II. faza – Izrada i završetak projekta “Quick Fix“, podrška i razvoj novih aplikacija za Opće izbore 2010. godine, III. faza – Nabavka softvera, hardvera za elektronski transfer rezultata od OIK-a do CIK BiH, IV. faza – Izrada i završetak svih softverskih aplikacija za potrebe provođenja zakona u nadležnosti Centralne izborne komisije BiH.

Za provođenje Općih izbora 2010. godine, CIK BiH uz veliku donatorsku pomoć od strane USAID-a i OSCE-a, uspjela je da dijelom modernizira JIIS BiH, čime se uveliko doprinijelo efikasnijem radu CIK BiH.

Zbog objektivnih okolnosti kasnilo se s implementacijom projekta JIIS BiH i isti je okončan 2022. godine. Vijeće ministara BiH usvojilo je Informaciju CIK BiH o realizaciji višegodišnjeg kapitalnog projekta *Jedinstveni izborni informacioni sistem Bosne i Hercegovine* na 7. sjednici, održanoj 30. 3. 2023. godine, te odobrilo njegovo zatvaranje.⁷

11. U 2020. godini, CIK BiH je razvila online kurs e-Obuke – “Obuka za rad u biračkom odboru” za potencijalne članove biračkih odbora, čime je svim zainteresovanim licima bilo omogućeno pohađanje online obuke za članove biračkih odbora. Ovaj vid obuke koji je prvi put dostupan preko web-portala www.izbori.ba⁸, bio je značajan iskorak ne samo u tehničko-tehnološkom smislu zbog dostupnosti velikom broju ljudi, nego je predstavljao i doprinos zaštiti zdravlja ljudi u vrijeme pandemije COVID-19, jer je omogućavao edukaciju bez obaveznog prisustva velikih grupa slušalaca. Izradu online kursa podržali su IFES i USAID.

⁷ Obavještenje broj 05-07-1-799-20/23 od 4. 4. 2023. godine

⁸ <https://obuke.izbori.ba/>.

12. Nadalje, CIK BiH je uz podršku Misije OSCE-a u BiH za Opće izbore 2022. godine razvila online portal **e-Izbori**, koji sadrži nekoliko aplikativnih sistema: a) *Elektronska prijava birača za glasanje izvan Bosne i Hercegovine*; *Elektronski unos kandidatskih listi*, *Elektronska prijava izbornih posmatrača*, a od decembra 2023. godine je u funkciji i *Elektronska prijava političkih subjekata za učešće na izborima u Bosni i Hercegovini*; zatim, Portal e-izbora također sadrži i aplikaciju za unos *Izjava o imovinskom stanju izabranih zvaničnika*.
13. Pored aktivnosti na digitalizaciji internih procesa, CIK BiH je proaktivno radila na digitalizaciji cjelokupnog izbornog procesa. U nastavku je dat pregled aktivnosti na tehničkim poboljšanjima u izbornom procesu u Bosni i Hercegovini od 2015. godine do danas.

1.1. Projekat procjene mogućih tehničkih poboljšanja izbornog procesa Bosne i Hercegovine

14. U 2015. godini, a na inicijativu Ureda Visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini (OHR), CIK BiH je u saradnji s Udruženjem izbornih zvaničnika u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu UIZBiH) i uz finansijsku podršku Ambasade Kraljevine Norveške⁹ u Bosni i Hercegovini, te angažman međunarodnog eksperta iz Estonije pripremila analizu procjene potencijalnih tehničkih poboljšanja u izbornom procesu u Bosni i Hercegovini, s ciljem efikasnijih i transparentnijih budućih izbora u Bosni i Hercegovini, uz smanjenje mogućnosti izbornih prevara.
15. Rezultat projekta je *Konačni izvještaj – studija izvodljivosti s prijedlogom potencijalnih rješenja koja bi mogla biti relevantna za bosanskohercegovački izborni proces*. CIK BiH je na 2. sjednici, održanoj 14. 1. 2016. godine, usvojila izvještaj radne grupe u vezi s Projektom procjene mogućih tehničkih poboljšanja izbornog procesa Bosne i Hercegovine, kao i prijedlog pilot-projekta koji je realizovan u drugoj fazi projekta. Pilot projekat je realizovan u skladu sa *Opisom projektnih poslova (Terms od Reference)* i u skladu s Preporukom 8. iz *Finalnog izvještaja* međunarodnog eksperta *Tarvi Martensa “O unapređenjima u izbornom procesu”* i Aneksom: *Studija izvodljivosti - brojanje glasačkih listića na biračkim mjestima*, a realizacija je obuhvatila period od 14. 1. do 9. 2. 2016. godine.
16. Prezentacija upotrebe naprednih tehnologija u izbornom procesu je održana dana, 9. februara 2016. godine u Velikoj sali PS BiH uz učešće 220 učesnika, predstavnika zakonodavne i izvršne vlasti u BiH, diplomatskog kora, izborne administracije, nevladinog sektora i medija. Primjenu novih tehnologija u izbornom procesu je demonstriralo pet kompanija: Smartmatic, Smart System Solution, Indra, Scytl i Gemalto, a održani su i simulirani izbori uz primjenu elektronske olovke (eOlovke/ePen) u procesu glasanja i prebrojavanja glasova.

⁹ Ukupni budžet projekta je bio 55.452,70 Konvertibilnih maraka (KM)

Simulirani izbori uz korištenje e-pen (elektronske olovke)

17. Na kraju manifestacije usvojeni su zaključci koji su sa Inicijativom za formiranje Interresorne radne grupe za analizu stanja i predlaganje modaliteta uvođenja novih tehnologija u izborni proces u Bosni i Hercegovini upućeni PS BiH, Vijeću ministara BiH i Ministarstvu civilnih poslova BiH.¹⁰

1.2. Informacija o mogućnostima testiranja (pilot projekat) naprednih tehnologija u izbornom procesu na Lokalnim izborima 2016. godine u Bosni i Hercegovini.

18. U martu 2016. godine, na inicijativu poslanika Damira Arnauta, a u skladu s članom 70. Poslovnika Predstavničkog doma PS BiH¹¹ Predstavnički dom PS BiH je na 25. sjednici održanoj 16. februara 2016. godine razmatrao tačku dnevnog reda „Informacija Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine o mogućnostima testiranja (pilot-projekat) naprednih tehnologija u izbornom procesu na Lokalnim izborima 2016. godine“¹² i u skladu sa članom 85., 86 i 165 Poslovnika Predstavničkog doma PS BiH usvojio zaključak kojim je obavezao CIK BiH da u roku od 30 dana dostavi informaciju o mogućnostima primjene pilot projekta na reprezentativnom i statistički relevantnom broju biračkih mjesta, s ciljem testiranja različitih naprednih tehnologija u izbornom procesu (e-tehnologije, elektronsko glasanje...) na Lokalnim izborima 2016. godine, a u okviru postojećih budžetskih sredstava. Osim svih relevantnih detalja, u informaciji je trebalo obrazložiti i koje vrste testiranja su moguće u skladu s postojećim zakonodavstvom, a za koje bi eventualno bile potrebne izmjene i dopune Izbornog zakona BiH“.
19. Dana, 8. 3. 2016. godine CIK BiH je Predstavničkom domu PS BiH dostavila dokument „Informacija o mogućnostima testiranja (pilot projekat) naprednih tehnologija u izbornom procesu na Lokalnim izborima 2016. godine u Bosni i Hercegovini“.¹³

¹⁰ Akt CIK BiH broj 04-50-2-32-16/16 od 10. februara 2016. godine

¹¹ “Službeni glasnik BiH“ broj 79/81/ i 97/15

¹² Akt broj 01-50-1-522-/16 od od 12. februara 2016. godine

¹³ Akt broj 04-2-50-2-165- 2/16

1.3. Aktivnosti Interresorne radne grupe za analizu stanja i predlaganje modaliteta uvođenja novih tehnologija u izborni proces u Bosni i Hercegovini

20. Vijeće ministara BiH je 29. 12. 2016. godine donijelo Odluku o imenovanju Interresorne radne grupe za analizu stanja i predlaganje modaliteta uvođenja novih tehnologija u izborni proces u Bosni i Hercegovini¹⁴ čiji zadatak je bio da do 30. 4. 2017. godine pripremi analizu stanja i da ponudi prijedlog modaliteta za uvođenje novih tehnologija u izborni proces u Bosni i Hercegovini, te da taj dokument posredstvom ovlaštenog predlagača uputi domovima u parlamentarnu proceduru.
21. Za članove ove Interresorne radne grupe imenovani su predstavnici CIK BiH, IDDEEA, Ministarstva komunikacija i prometa BiH, Ministarstva sigurnosti BiH, Ministarstva vanjskih poslova BiH, Ministarstva finansija i trezora BiH i Ministarstva civilnih poslova BiH.
22. U 2017. godini Interresorna radna grupa je održala 12 redovnih sjednica.
23. Dana, 2. 3. 2017. godine Interresorna radna grupa je uputila javni poziv političkim strankama, nevladinim organizacijama, akademskoj zajednici, medijima i građanima da se aktivno uključe u proces analize stanja i predlaganje modaliteta za uvođenje novih tehnologija u izborni proces u BiH putem pisanih sugestija, prijedloga i ideja.¹⁵
24. Dana, 15. 3. 2017. godine u organizaciji Interresorne radne grupe održan je okrugli stol s ciljem javne diskusije, prezentacije, diseminacije i dobijanja mišljenja javnosti o vrsti, načinu i tempu uvođenja novih tehnologija u izborni proces u Bosni i Hercegovini.

Okrugli stol o vrsti, načinu i tempu uvođenja novih tehnologija u izborni proces u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 15. 3. 2017.

25. Interresorna radna grupa za analizu stanja i predlaganje modaliteta uvođenja novih tehnologija u izborni proces u Bosni i Hercegovini je dana, 12. 4. 2017. godine u Sarajevu, u saradnji s CIK BiH organizovala stručnu raspravu „**Uloga nadležnih organa u izradi Centralnog biračkog spiska**“. Cilj je bio razmjena mišljenja i prijedloga za poduzimanje mjera u vezi s izradom tačnog CBS-a propisanog Poglavljem 3 Izbornog zakona BiH. Stručnoj raspravi prisustvovali su predstavnici entitetskih i kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova, predstavnici Ministarstva civilnih poslova BiH, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstva sigurnosti BiH, SIPA, IDDEEA, Agencije za zaštitu ličnih podataka u BiH (AZLP BiH), Federalnog

¹⁴ „Službeni glasnik BiH“, broj 8/17

¹⁵ Akt broj: 04-02-2-851-14/16 od 2. 3. 2017. godine

ministarstva raseljenih lica i izbjeglica, Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica RS, te predstavnici pojedinih matičnih ureda.

*Stručna rasprava
„Uloga nadležnih organa u izradi
Centralnog biračkog spiska“*

26. Interresorna radna grupa je u svom radu identifikovala probleme i poteškoće koji usporavaju ili usložnjavaju izborni proces zbog nepostojanja primjene novih tehnologija u pojedinim fazama izbornog procesa, te predstavila prijedloge mogućih rješenja s preporukama za prevazilaženje problema.
27. Jedan od rezultata rada Interresorne radne grupe jeste i publikacija *„Nove tehnologije u izbornom procesu – izazovi i mogućnosti primjene u Bosni i Hercegovini“* koja je javnosti prezentirana 27. 9. 2017. godine u zgradi PS BiH. Publikaciju su predstavili dr. Irena Hadžiabdić, predsjednica CIK BiH, dr. Suad Arnautović, član CIK BiH i urednik publikacije, Stjepan Mikić, član CIK BiH, Zoran Andrić, pomoćnik ministra prometa i komunikacija BiH, i Stela Misilo-Šunjić, šefica Odsjeka za komunikacije i informatiku u Ministarstvu vanjskih poslova BiH. Publikaciju je izdala CIK BiH uz finansijsku podršku Vijeća Evrope.

*Promocija publikacije
„Nove tehnologije u
izbornom procesu – izazovi i
mogućnosti primjene
u Bosni i Hercegovini“*

28. Interresorna radna grupa je dana 27. 4. 2017. godine Vijeću ministara BiH dostavila Izvještaj o radu Interresorne radne grupe za analizu stanja i predlaganje modaliteta uvođenja novih tehnologija u izborni proces u Bosni i Hercegovini s preporukama i u prilogu istog dokumenta pod nazivom *„Analiza stanja i predlaganje modaliteta uvođenja novih tehnologija u izborni proces u Bosni i Hercegovini“*.
29. Vijeće ministara BiH je navedeni izvještaj usvojilo dana 19. 7. 2017. godine i isti uputilo PS BiH. Na istoj sjednici Vijeće ministara BiH je, uz navedeni izvještaj, donijelo i niz zaključaka.

30. Zajednički kolegij oba doma PS BiH je na 18. sjednici održanoj 19. 9. 2017. godine razmatrao Izvještaj o radu Interresorne radne grupe za analizu stanja i predlaganje modaliteta uvođenja novih tehnologija u izborni proces u BiH¹⁶ i Obavijest o zaključcima Vijeća ministara BiH¹⁷ i obavezao Vijeće ministara BiH i CIK BiH da formiraju radnu grupu te da izrade Strategiju za primjenu novih tehnologija u izbornom procesu u Bosni i Hercegovini i Akcioni plan za provođenje Strategije za primjenu novih tehnologija u Bosni i Hercegovini, kao strateške dokumente PS BiH kojima će se utvrditi kratkoročni, srednjoročni i dugoročni pravci razvoja i korištenja informacionih i komunikacionih tehnologija u izbornom procesu u BiH te da ih dostave PS BiH.¹⁸
31. U vezi s naprijed navedenim, Vijeće ministara BiH se na 117. sjednici održanoj 10. 10. 2017. godine upoznalo s Obavještenjem sa 18. sjednice Zajedničkog Kolegija oba doma PS BiH kojim je Kolegij zadužio Vijeće ministara BiH i CIK BiH da formiraju radnu grupu za izradu Strategije za primjenu novih tehnologija u izbornom procesu u Bosni i Hercegovini i Akcioni plan za provođenje Strategije za primjenu novih tehnologija u Bosni i Hercegovini. Za realizaciju obaveza iz nadležnosti Vijeća ministara BiH zaduženo je Ministarstvo civilnih poslova BiH¹⁹.
32. S ciljem realizacije zaključaka Vijeća ministara BiH, CIK BiH je na svojoj 39. sjednici održanoj 2. 8. 2017. godine donijela Zaključak o usvajanju Operativnog plana mjera za realizaciju zaključaka Vijeća ministara BiH sa 108. sjednice održane 19. 7. 2017. godine²⁰.
33. Operativnim planom mjera za realizaciju zaključaka Vijeća ministara BiH formirane su četiri ad hoc radne grupe koje su zadužene za realizaciju sljedećih zaključaka Vijeća ministara BiH:
- **Zaključkom broj 3** Ministarstvo komunikacija i prometa BiH je zaduženo da u saradnji s CIK BiH nastavi pratiti inovacije u oblasti informatičkih i komunikacionih tehnologija primjenjivih u izbornom procesu u BiH i o tome dva puta godišnje izvještava Vijeće ministara BiH, s isticanjem preporuka za postupanje.
 - **Zaključkom broj 4** Ministarstvo civilnih poslova BiH i Ministarstvo vanjskih poslova BiH, u saradnji s CIK BiH, zaduženi su da nastave aktivnosti neophodne za izradu tačnog CBS-a, uključujući i izvode iz CBS-a za glasanje građana BiH s biračkim pravom koji borave van BiH.
 - **Zaključkom broj 5** Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH u saradnji s CIK BiH i entitetskim ministarstvima nadležnim za raseljena lica i izbjeglice (Federalno ministarstvo raseljenih lica i izbjeglica, i Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica Republike Srpske) i Odjeljenjem za javni registar Brčko distrikta BiH zaduženo je za poduzimanje svih neophodnih mjera za izradu tačnog CBS-a, a posebno mjere za izradu izvoda iz CBS-a za glasanje raseljenih lica.

¹⁶ Akt broj: 05-07-3-1761/17 od 26. 7. 2017. godine

¹⁷ Akt broj: 05-07-1-1870-19-/17 od 20. 7. 2017.

¹⁸ Akt PSBiH broj: 01-02-50-12-18-18,2/17 od 19. 9. 2017. godine

¹⁹ Akt Generalnog sekretarijata Vijeća ministara BiH broj: 05-07-1-2556-24/17 od 12. 10. 2017. godine

²⁰ Akt broj: 06-1-02-2-913-1/17 od 2. 8. 2017. godine

- **Zaključkom broj 9** CIK BiH je zadužena, da nakon usvajanja Strategije za primjenu novih tehnologija u izbornom procesu u Bosni i Hercegovini i akcijskog plana za provođenje Strategije od strane PS BiH (zaključak broj 7), u saradnji sa Ministarstvom finansija i trezora BiH, u skladu sa Zakonom o finansiranju institucija BiH ²¹ predlože model osiguranja sredstava potrebnih za provođenje iste.

1.4. Aktivnosti ad hoc radnih grupa

1.4.1. Aktivnosti Ad hoc radne grupe za realizaciju zaključka broj 3 u periodu 2017.-2019. godina

34. Ad hoc radnu grupu za izvršenje zaključka broj 3 sa 108. sjednice Vijeća ministara BiH činili su po dva predstavnika Ministarstva komunikacija i prometa BiH i CIK BiH.²² U periodu od 2017.-2019. godine Ad hoc grupa je održala ukupno devet (9) sastanaka.
35. U 2017. godini Ad hoc radna grupa je održala četiri sastanka²³, organizovala tri okrugla stola na kojima su IT kompanije imale priliku predstaviti svoje proizvodne programe, te realizovala jedno službeno putovanje s ciljem upoznavanja proizvođača međunarodnih IT kompanija.
36. Tri okrugla stola pod nazivom „*Digitalizacija izbornog procesa u Bosni i Hercegovini*“ su organizovana u Sarajevu (4. 10. 2017.), Banjoj Luci (18. 10. 2017.) i Mostaru (15. 11. 2017.). Organizatori su bili Vanjskotrgovinska komora BiH u saradnji s CIK BiH i Ministarstvom komunikacija i prometa BiH. Cilj ovih javnih skupova je bio da se doprinese javnoj raspravi o mogućnostima modernizacije i digitalizacije izbornog procesa u BiH i da se sagledaju mogućnosti domaće IKT industrije u pogledu implementacije najnovijih tehnoloških rješenja primjenjivih u izborima u Bosni i Hercegovini. Na ove skupove pozvani su predstavnici akademske zajednice, državnih institucija, nevladinih organizacija, te predstavnici i eksperti iz IKT sektora da daju svoj doprinos učešćem u javnoj raspravi, a sve zainteresovane IT kompanije iz BiH imale su priliku predstaviti svoj portfolio tj. proizvodne programe. Kao osnova za raspravu na okruglom stolu poslužila je brošura pod naslovom „*Nove tehnologije u izbornom procesu – izazovi i mogućnosti primjene u Bosni i Hercegovini*“ koju je objavila CIK BiH uz podršku Vijeća Evrope. Na kraju svakog okruglog stola usvojene su preporuke. U 2017. godini svoje proizvode i usluge članovima Ad hoc radne grupe predstavile su kompanije Smartmatic, Dominion Voting Systems, Smart System Solution, Lanaco, QSS, Muehlbauer i Cor Net.
37. Ad hoc radna grupa je sačinila i na sastanku održanom 6. 12. 2017. godine jednoglasno usvojila Prvi šestomjesečni Izvještaj Ad hoc Radne grupe za izvršenje zaključka br. 3 sa 108. sjednice Vijeća ministara Bosne i Hercegovine – nastavak praćenja inovacija u

²¹ „Službeni glasnik BiH“, broj: 64/04, 49/09, 42/12, 87/12 i 32/13

²² Za članove Ad hoc radne grupe za izvršenje zaključka broj 3 sa 108. sjednice Vijeća ministara BiH u ime Ministarstva komunikacija i prometa BiH imenovani su Zoran Andrić i Irida Varatanović, a za predstavnike u ime CIK BiH imenovani su dr. Suad Arnautović i Branko Petrić, članovi CIK BiH.

²³ 1. sastanak - 14. 8. 2017. godine, 2. sastanak - 24. 8. 2017. godine, 3. sastanak - 2. 10. 2017. godine 4. sastanak - 6. 12. 2017. godine

oblasti informatičkih i komunikacionih tehnologija primjenjivih u izbornom procesu u Bosni i Hercegovini (period juli–decembar 2017. godine), te putem Ministarstva komunikacija i prometa BiH dostavila Izvještaj Vijeću ministara BiH, na razmatranje i usvajanje preporuka za postupanje, a u skladu s Poslovnikom o radu Vijeća ministara BiH.

38. Vijeće ministara BiH je na 142. sjednici, održanoj 15. 5. 2017. godine, razmotrilo **Prvi šestomjesečni izvještaj Ad hoc Radne grupe za izvršenje zaključka br. 3 sa 108. sjednice Vijeća ministara BiH – nastavak praćenja inovacija u oblasti informatičkih i komunikacionih tehnologija primjenjivih u izbornom procesu u Bosni i Hercegovini (period juli–decembar 2017. godine), te s tim u vezi donijelo zaključak²⁴ kojim se usvaja **Prvi šestomjesečni izvještaj i zadužuje Ad hoc radna grupa da se uključi u rad Interresorne grupe za izradu Strategije za primjenu novih tehnologija u izbornom procesu u Bosni i Hercegovini i Akcionog plana za provođenje Strategije za primjenu novih tehnologija u izbornom procesu u Bosni i Hercegovini.** Međutim, proces imenovanja članova u radnu grupu za izradu navedene Strategije nikad nije okončan.**
39. U periodu od januara do juna mjeseca 2018. godine Ad hoc radna grupa je održala četiri sastanka.²⁵
40. Osim sastanaka Ad hoc radne grupe, održana su dva radna sastanka na kojima su razmijenjena mišljenja u vezi s tehničkim unapređenjem izbornog procesa sa IDDEEA i Lutrijom BiH²⁶, organizovano održavanje prezentacija na kojima su predstavnici IT kompanija Scytle, MIBO komunikacije i Dominion Voting²⁷ imali priliku predstaviti svoje proizvodne programe, te su realizovane dvije radne posjete (IT kompaniji Muehlbauer u Rodingu - Njemačka i Dominion Voting u Torontu – Kanada) s ciljem

²⁴ <http://www.vijeceministara.gov.ba>

²⁵ 5. sastanak (31. 1. 2018. godine), 6. sastanak (6. 2. 2018.), 7. sastanak (14. 2. 2018.) i 8. sastanak (20. 3. 2018.) godine.

²⁶ Dana, 27. 3. 2018. predstavnici CIK BiH (među kojima su i dva člana Ad hoc radne grupe) su održali sastanak s predstavnicima IDDEEA-e u Banjoj Luci. Jedna od tema sastanka bila je razmjena mišljenja u vezi s Prijedlogom izmjena i dopuna Izbornog zakona BiH, koji se odnosi na uvođenje novih tehnologija u izborni proces, odnosno kojim se predlažu tri tehnička unapređenja izbornog procesa: brojanje glasova (glasačkih listića) putem optičkih skenera, videonadzor na biračkim mjestima i identifikacija birača otiskom prsta. Dana, 22. 12. 2017. godine članovi Ad hoc radne grupe održali su sastanak s predstavnicima Lutrije BiH u Sarajevu. Tema sastanka bila je razmjena iskustava u vezi s funkcioniranjem optičkih skenera i softvera za žrijebanje.

²⁷ U cilju analize tržišta uređaja i sistema koji se koriste u izbornom procesu u svijetu svoje proizvode i usluge članovima Ad hoc radne grupe predstavile su **Kompanija Scytle** – Na sastanku Ad hoc radne grupe održanom 6. 2. 2018. godine u prostorijama CIK BiH, regionalni direktor IT kompanije Scyt, Alin Bittel, održao je prezentaciju članovima Ad hoc radne grupe. Na sastanku Ad hoc radne grupe održanom 20. 3. 2018. godine u prostorijama CIK BiH, Marko Boštjančič, generalni direktor kompanije, sa saradnicima je održao prezentaciju u kojoj je predstavljena **kompanija MIBO komunikacije**. Dana 26. 6. 2018. godine u prostorijama CIK BiH, dva predstavnika kanadske IT kompanije **Dominion Voting**, Dallas Newby i Rade Đermanović su održali prezentaciju *Funkcioniranje uređaja za optičko skeniranje glasačkih listića*.²⁷ Prezentiran je optički skenerski čitač koji se koristi širom svijeta.

upoznavanja proizvoda međunarodnih kompanija koje se bave tehnologijama primjenljivim u izbornom procesu²⁸.

41. **Ad hoc radna grupa** je pripremila i putem Ministarstva komunikacija i prometa BiH dostavila preporuke Vijeću ministara BiH da usvoji sljedeće zaključke:
- 1) Usvaja se **Drugi šestomjesečni izvještaj Ad hoc radne grupe za praćenje inovacija u oblasti informatičkih i komunikacionih tehnologija primjenljivih u izbornom procesu u Bosni i Hercegovini i zadužuje se Ad hoc radna grupa da nastavi planirane aktivnosti u 2018. godini**
 - 2) Predlaže se CIK BiH da u saradnji s Ministarstvom komunikacija i prometa BiH provede pilot-projekat “Uvođenje optičkog skeniranja papirnatih listića“ na odabranim lokacijama u svrhu testiranja predloženog rješenja za tehnološko unapređenje izbornog procesa u BiH, na narednim redovnim ili prijevremenim izborima nakon Općih izbora 2018. godine kada se stvore tehnički i materijalno-finansijski uslovi.
 - 3) Ad hoc radna grupa smatra da je potrebno hitno pristupiti izradi **Strategije za primjenu novih tehnologija u izbornom procesu u Bosni i Hercegovini i Akcionog plana za provođenje Strategije za primjenu novih tehnologija u izbornom procesu u Bosni i Hercegovini.**

42. U 2019. godini održan je jedan sastanak Ad hoc radne grupe, dana 19. 3. 2019. godine. Na sastanku se razgovaralo o potrebi izrade Strategije za primjenu novih tehnologija u izbornom procesu u Bosni i Hercegovini i Akcionog plana za provođenje Strategije te o statusu Drugog šestomjesečnog izvještaja Ad hoc radne grupe.

1.4.2. Aktivnosti Ad hoc radne grupe za realizaciju zaključka broj 4

43. Tokom šest mjeseci rada Ad hoc radna grupa za realizaciju zaključka broj 4²⁹ je održala četiri sastanka³⁰ na kojima su identifikovani izazovi u oblasti registracije birača i vođenja CBS-a s posebnim naglaskom na: redovno održavanje aplikacija vezanih za registraciju birača i vođenje CBS-a; otežanu obradu prijave za registraciju birača izvan BiH iz razloga što se zadnju sedmicu prije zaključivanja CBS-a za glasanje izvan BiH dostavi

²⁸ U skladu sa zaključkom Ad hoc radne grupe od 14. 2. 2018. godine realizovana je radna posjeta sjedištu IT kompanije Muehlbauer u Rodingu (Njemačka) u periodu od 7. 2. do 10. 2. 2018. godine. Članovima Ad hoc radne grupe prezentirana su najnovija rješenja iz domena elektronskog glasanja i praktična primjena opreme koju kompanija ima u svojoj ponudi. U periodu od 3. 6. do 9. 6. 2018. godine predsjedavajući Ad hoc radne grupe Dr. Suad Arnautović službeno je boravio u Torontu (Kanada) u okviru programa posjete Izornoj komisiji Provincije Ontario radi posmatranja 42. Općih izbora za Provinciju Ontario koji su održani dana 7. 6. 2018. godine, a na kojima su primijenjeni novi alati i metode prilikom odvijanja izbornog procesa. Također, iskorištena je pogodnost da se posjeti sjedište kanadske IT kompanije Dominion Voting u Torontu (Kanada) koja se bavi automatizacijom i digitalizacijom izbornih procesa u svijetu.

²⁹ Za članove Ad hoc radne grupe za izvršenje zaključka broj 4 sa 108. sjednice Vijeća ministara BiH – aktivnosti neophodne za izradu tačnog CBS-a, uključujući i izvode iz CBS-a za glasanje građana BiH s biračkim pravom koji borave van BiH imenovani su dr. Ahmet Šantić i Vlado Rogić, članovi CIK BiH, Stela Šunjić, Ministarstvo vanjskih poslova BiH, Fehma Kalkan, Ministarstvo civilnih poslova BiH, i Predrag Sančanin, IDDEEA. Za predsjedavajućeg Ad hoc radne grupe izabran je dr. Ahmet Šantić, a za zamjenika predsjedavajućeg Vlado Rogić, članovi CIK BiH.

³⁰ 12. 9. 2017; 26 .9. 2017; 19. 10. 2017. i 7. 11. 2017. godine. Svi sastanci su održani u sjedištu CIK BiH.

dvije trećine prijava; provjeru autentičnosti prijave za glasanje izvan BiH i saradnja preko Ministarstva vanjskih poslova BiH sa zemljama domaćinima radi provjera adresa lica koja su se prijavila za glasanje; pristup elektronskoj evidenciji državljana koji su se odrekli državljanstva radi provjera podataka za navedena lica u CBS-u, kao i za lica kojima je vraćeno državljanstvo; pristup elektronskim evidencijama matičnim knjigama umrlih koje se vode pri nadležnim institucijama; poništavanje prebivališta kod provjera istog od strane nadležnog ministarstva unutrašnjih poslova; određivanje biračkih mjesta za ulice u kojima nisu numerisani kućni brojevi ili imaju oznaku BB; dostavljanje podataka od nadležnih organa za raseljena lica i izmjena podataka.

44. Ad hoc radna grupa je pripremila šestomjesečni izvještaj s analizom problema s prijedlogom zaključaka te isti dostavila Ministarstvu civilnih poslova BiH; Ministarstvu vanjskih poslova BiH i IDDEEA na usaglašavanje i dostavljanje Vijeću ministara BiH³¹.

1.4.3. Aktivnosti Ad hoc radne grupe za realizaciju zaključka broj 5

45. Ad hoc radna grupa za pripremu preporuka i prijedloga mjera na izradi tačnog i ažurnog biračkog spiska za raseljena lica, u saradnji s ostalim organima³² održala je dva sastanka u prostorijama CIK BiH, i to: 6. 9. 2017. i 14. 11. 2017. godine.
46. Prethodne aktivnosti koje su poduzete na uspostavljanju tačnih podataka izbjeglih i raseljenih lica uključuju: izvršena je analiza dostavljenih podataka o nedostacima i nepotpunim podacima kod raseljenih lica; izvršen je obilazak općina i kantona u Federaciji BiH s ciljem prikupljanja svih relevantnih podataka, odnosno „snimanja“ stanja na terenu; dat je nalog da se uočeni nedostaci provjere (neusklađenosti zbog promjene prezimena nakon udaje, lica čija je godina rođenja 1914–1917., u smislu evidentiranja smrti, razlike u datumu, mjesecu ili godini rođenja, itd.).
47. U šestomjesečnom izvještaju Ad hoc radne grupe³³ koji je dostavljen u daljnju proceduru Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH koje je koordiniralo aktivnosti, navedeni su identifikovani problemi vezani za nadležnosti u ovoj oblasti, uzroci neažurnosti podataka i dat je prijedlog zaključaka za unapređenje tačnosti i ažurnosti biračkog spiska za raseljena lica.

1.4.4. Aktivnosti Ad hoc radne grupe za realizaciju zaključka broj 9

48. Ad hoc radna grupa za realizaciju zaključka broj 9 nije imala aktivnosti jer je ista zadužena da nakon usvajanja Strategije za primjenu novih tehnologija u izbornom procesu u Bosni i Hercegovini i akcionog plana za provođenje Strategije od strane

³¹ Akt broj: 06-1-50-2-913-26/17 od 11. 1. 2018. godine

³² Članovi RG su bili: Stjepan Mikić, Novak Božičković, članovi CIK BiH, Nermina Džepar-Ganibegović, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Amira Mašović, Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, Drago Vuleta, zamjenik ministra, Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica Republike Srpske, i predstavnici Odjeljenja za raseljena lica, izbjeglice i stambena pitanja Vlade Brčko distrikta BiH,

³³ Akt broj: 06-1-50-2-981-4/17 od 14. 12. 2017.

Parlamentarne skupštine BiH, u saradnji s Ministarstvom finansija i trezora BiH predloži model osiguranja sredstava potrebnih za provođenje iste.

1.5. EU Projekat Razvoj Strategije i Akcionog plana za poboljšanje integriteta, transparentnosti i efikasnosti izbornog procesa u Bosni i Hercegovini (2019-2020.)

49. S obzirom na to da nije bilo aktivnosti na formiranju Interresorne radne grupe za izradu Strategije za primjenu novih tehnologija u izbornom procesu u Bosni i Hercegovini i pripadajućeg akcionog plana za provođenje Strategije, CIK BiH je u periodu od 2019-2020. godine radila na implementaciji projekta “*Podrške EU razvoju Strategije i Akcionog plana za poboljšanje integriteta, transparentnosti i efikasnosti izbornog procesa u BiH*“ koji je finansiran putem Instrumenta pretpriputne pomoći (IPA) u ukupnom iznosu od 299.000 eura, a provela ga je Indra Soluciones Technologicas de la informacion SL, španska kompanija s 40-godišnjim iskustvom u pružanju tehnoloških rješenja i profesionalnih usluga za upravljanje izbornim procesima u 40 različitih zemalja.
50. Cilj projekta je bio podrška provođenju jednog od 14 ključnih prioriteta iz mišljenja Evropske komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji (EU) i osigurati da se izbori provode u skladu s evropskim standardima, provodeći preporuke OSCE/ODIHR-a i Venecijanske komisije.
51. Nadalje, projekat je imao za cilj podržati jačanje institucionalnih kapaciteta CIK BiH u oslovljavanju tehničkih nedostataka izbornog procesa, uključujući moguće uvođenje tehnoloških alata i poboljšanje komunikacije CIK BiH s ciljem ponovnog uspostavljanja povjerenja javnosti u izborni proces.
52. Ishodi projekta su trebali dati zajednički strateški okvir za BiH orijentiran prema budućnosti, dozvoljavajući dodatno finansiranje iz EU finansijskih instrumenata, drugih donatora i CIK BiH za provođenje Akcionog plana.
53. Dana, 15. 10. 2020. godine CIK BiH je na 67. sjednici donijela Zaključak kojim odobrava tekst, sadržaj i formu **Strategije i Akcionog plana za poboljšanje integriteta, transparentnosti i efikasnosti izbornog procesa u BiH** i Zaključak kojim odobrava tekst, sadržaj i formu **Komunikacijske strategije CIK BiH**. Ovi dokumenti su ishodi projekta “Podrška EU razvoju Strategije i Akcionog plana za poboljšanje integriteta, transparentnosti i efikasnosti izbornog procesa u BiH“.
54. Strategija je osmišljena oko četiri prioritetne oblasti (strateške linije) od kojih svaka ima niz srednjoročnih linija djelovanja (ukupno 39) kako bi ostvarila svoje ciljeve: 1. Organizacioni okvir i procjena učinka; 2. Dostupnost i spremnost osoblja. Razvoj sposobnosti i planovi zadržavanja talenata; 3. Pružanje usluga. Kvalitet izbornih podataka i integritet procesa glasanja i brojanja; 4. Model kontinuiranog poboljšanja i uloga u unapređivanju demokratije.

55. U okviru projekta je bio planiran i pilot projekat korištenja novih tehnologija na simuliranim izborima, ali je odgođen zbog pandemije COVID-19 i zabrane okupljanja većeg broja ljudi u zatvorenom prostoru.

*Strategija i Akcioni plan za
poboljšanje
integriteta,
transparentnosti
i efikasnosti izbornog
procesu u BiH*

56. Dana 13. 11. 2020. godine u PS BiH je dostavljena Strategija i Akcioni plan za poboljšanje integriteta, transparentnosti i efikasnosti izbornog procesa“ na razmatranje i usvajanje.³⁴
57. PS BiH treba se jasno opredijeliti u pristupu digitalizaciji izbornog procesa. Polazišta za navedena opredjeljenja su sadržana u gore navednoj Strategiji i Akcionom planu za poboljšanje integriteta, transparentnosti i efikasnosti izbornog procesa u Bosni i Hercegovini, koja je pripremljena u okviru projekta “Podrška EU u izradi Strategije i Akcionog plana za poboljšanje integriteta izbornog procesa“.

1.6. Dani otvorenih vrata Centralne izborne komisije BiH „Promocija novih tehnologija u izbornom procesu“

58. CIK BiH u saradnji s UIZBiH u Centru za edukaciju CIK BiH organizovala je manifestaciju **Dani otvorenih vrata „Promocija novih tehnologija u izbornom procesu“**, koja je trajala od 09. 10. do 13. 10. 2023. godine.
59. Prisutni su imali priliku da dobiju praktičnu prezentaciju najsavremenije opreme koja se koristi na biračkim mjestima, a odnosi se na automatsku identifikaciju birača, proces glasanja i skeniranja glasačkih listića, kao i brz prenos rezultata izbora. Također, posjetioci su imali priliku da razgovaraju s predstavnicima CIK BiH o izbornom sistemu i izbornom zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini.
60. U navedenom periodu CIK BiH posjetilo je oko 700 osoba uključujući 46 predstavnika medija (VOA – Glas Amerike, RTV FBiH, AA – Anadolu Ajansi, BHRT, UNA TV, Nova BH, SRNA, TV SA, Slobodna Bosna, Radio Sarajevo, RTRS, FENA, ATV – Alternativna TV, BNTV, Kalman radio).
61. Tokom trajanja manifestacije Dani otvorenih vrata, 297 posjetilaca pristupilo je simuliranom biračkom mjestu, te ostvarilo svoje pravo glasa. Od 297 glasova, 212 glasačkih listića bilo je važećih, dok je 85 listića bilo učinjeno namjerno nevažećim kako

³⁴ Akt broj 04-2-50-4-1192-9/20.

bi se približio način rada mašine za skeniranje glasačkih listića (skener) i identifikacije valjanosti glasačkih listića, kao i procedura zamjene nevažećih listića u slučaju da je glasač nenamjerno učinio svoj listić nevažećim.

62. Evaluacijski listić popunilo je 439 osoba. **Apsolutna većina od 97% ispitanika ocijenila je prezentaciju zadovoljavajućom/više nego zadovoljavajućom (57% zadovoljavajućom, 40% više nego zadovoljavajućom).** 88% ispitanika odgovorilo je da korištenje savremenih uređaja nije komplikovano nasuprot 12% ispitanika kojima je komplikovano. Od ukupnog broja ispitanika (bez obzira na procenat od 12% onih koji korištenje savremenih uređaja na biračkom mjestu smatraju komplikovanim), **94% ispitanika smatra uvođenje novih tehnologija u izborni proces korisnim.**
63. Među prisutnim ispitanicima bilo je najmanje 10% lica koja ne vjeruju u dosadašnji izborni sistem, dok veliki procenat, čak od 15% među mladim ljudima, uopšte ne planira glasati ni kada steknu biračko pravo.
64. **Ispitanici su u preporukama naveli da je potrebno što skorije uvođenje novih tehnologija u izborni sistem BiH, kontinuirano informisanje vladajuće strukture o potrebi uvođenja novih tehnologija u izborni sistem, kao i značaj prilagodavanja novih tehnologija starijoj dobnoj skupini birača, ali i hitno zahtijevanje izmjena i dopuna Izbornog zakona BiH.**

*Dani otvorenih vrata
„Promocija novih
tehnologija u
izbornom procesu“*

1.7. Radionica „Pilotiranje izbornih tehnologija“

65. CIK BiH je 20. 11. 2023. godine u Centru za edukaciju organizovala jednodnevnu radionicu „Pilotiranje izbornih tehnologija“. Radionica je organizovana uz tehničku i ekspertsku pomoć Međunarodne fondacije za izborne sisteme (IFES).
66. Cilj radionice bio je razmjena najboljih praksi i naučenih lekcija iz drugih zemalja iz područja uvođenja novih tehnologija u izborni proces. Radionica je bila namijenjena službenicima CIK BiH, članovima Radne grupe za integritet izbornog procesa, kao i ostalim zainteresovanim ekspertima IDDEEA-e, Misije OSCE-a u BiH i drugima. Voditelj radionice bio je Matt Bailey, IFES-ov stručnjak za izbornu tehnologiju.

*Radionica
„Pilotiranje
izbornih
tehnologija“*

2. Pilot projekti

67. U cilju testiranja digitalnih tehnologija na biračkom mjestu u 2022. godini CIK BiH je radila na pripremi projektnog zadatka uspostave elektronske identifikacije birača i transmisije izbornih rezultata s biračkih mjesta do CIK BiH. S tim u vezi, 27. 2. 2023. godine, u saradnji s Delegacijom EU u BiH i IDDEEA-om, CIK BiH je ozvaničila početak provođenja aktivnosti **„Pilot projekta podrške Evropske unije za uvođenje novih tehnologija u izborni proces u BiH“**, koji je zasnovan na Strategiji unapređenja transparentnosti, integriteta i efikasnosti izbornog procesa u BiH.
68. Prvi zajednički sastanak predstavnika CIK BiH, USAID u BiH, IFES, OSCE u BiH i IDDEEA održan je 31. 10. 2023. godine. Sastanak je rezultirao formiranjem Radne grupe za unapređenje izbornog integriteta, a sačinjavaju je predstavnici: CIK BiH i IDDEEA-e (kao državnih organa), te međunarodnih donatora i sponzora (Delegacija EU u BiH, IFES, USAID, Misija OSCE u BiH) kako bi se informacije o aktivnostima/projektima na unapređenju izbornog integriteta u BiH mogle razmijeniti.
69. Sastanak radne grupe rezultirao je time da je CIK BiH izuzev saradnje na pilot projektu „Autentifikacija birača, unos i transmisija rezultata s biračkog mjesta“, kojeg implementira uz podršku Evropske unije, započela saradnju na implementaciji još dva dodatna projekta s ciljem unapređenja izbornog integriteta: pilot projekat o uvođenju optičkih skenera i automatskog prebrojavanja glasačkih listića, kojeg finansira USAID i pilot projekat o biometrijskoj identifikaciji i autentifikaciji birača, kojeg finansira Misija OSCE u BiH. Ova saradnja je započeta na osnovu pisama namjere upućenih CIK BiH od strane donatorskih organizacija.
70. S obzirom na to da je visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu 26. 3. 2024. godine objavio Odluku kojom je donio Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH³⁵ i propisao određene dodatne nadležnosti i obaveze CIK BiH, a na osnovu člana 2.9 stav (1) tačka 2, a u vezi člana 20.16 d stav (1) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine i člana 18. Poslovnika CIK BiH,³⁶ ovaj organ je na 13. sjednici održanoj 3. 4. 2024. godine donio Odluku o djelokrugu primjene pilot projekata CIK BiH za Lokalne izbore 2024. godine

³⁵ „Službeni glasnik BiH“ broj 24/24

³⁶ „Službeni glasnik BiH“, br. 29/18, 25/20 i 32/23

³⁷ Odluka o djelokrugu primjene pilot projekata Centralne izborne komisije BiH za Lokalne izbore 2024. godine, broj: 05-1-02-2-419-1/24 od 3. 4. 2024. godine

U skladu s članom 3. navedene Odluke, definirano je da će na dan održavanja Lokalnih izbora 2024. godine CIK BiH provesti sljedeće pilot projekte: Pilot projekat 1- Autentifikacija birača i transmisija rezultata; Pilot projekat 2 – Optički skeneri i automatsko prebrojavanje glasačkih listića i Pilot projekat 3- Biometrijska identifikacija i autentifikacija birača.

Dalje su Odlukom navedene organizacije koje pružaju podršku realizaciji pilot projekata, kao i lokacije za provođenje pilot projekata na dan održavanja Lokalnih izbora u 2024. godini.

71. Prilikom izbora općina u kojima će biti implementirani pilot projekti CIK BiH za Lokalne izbore 2024. godine uzimala je sljedeće kriterije u obzir: a) zastupljenost biračkih mjesta iz Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko ditrikta BiH, b) broj birača, c) lokacija biračkog mjesta u osnovnoj izbornoj jedinici (kako bi se obuhvatila biračka mjesta koja se nalaze u gradskoj, međugradskoj i ruralnoj zoni) i d) da biračka mjesta ispunjavaju materijalno-tehničke uslove posebno uključujući pokrivenost internet signalom.³⁸
72. Na osnovu člana 2.9. stav (1) tačka 8. i 20.16d Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, CIK BiH je na 20. sjednici održanoj 3. 5. 2024. godine donijela Uputstvo o provođenju pilot projekata na Lokalnim izborima 2024. godine uz upotrebu izbornih tehnologija.³⁹ Pomenutim Uputstvom je predviđena i implementacija Pilot projekta 4. – Video nadzor na biračkim mjestima.
73. U nastavku je dat pregled pilot projekata koje CIK BiH namjerava implementirati na dan izbora 6. 10. 2024. godine.

2.1. Pilot projekat 1 - Autentifikacija birača i transmisija rezultata

74. CIK BiH, u saradnji s Delegacijom EU u BiH i IDDEEA-om, 27. 2. 2023. godine ozvaničila je početak aktivnosti na provođenju „Pilot projekta podrške Evropske unije za uvođenje novih tehnologija u izborni proces u BiH“ za autentifikaciju birača i unos i transmisiju rezultata s biračkog mjesta.
75. Planirana je realizacija Pilot projekta kroz nabavku i instalaciju odgovarajućih hardware-a, kao i razvoj, instalaciju i testiranja software-a za proces autentifikacije birača, unosa i prenosa izbornih rezultata s biračkog mjesta, stručnu obuku korisnika, kao i organizovanje i provođenje Pilot projekta na 165 biračkih mjesta u 10 općina/gradova.
76. Nominirani su članovi Upravnog odbora za implementaciju aktivnosti Pilot projekta, a čine ga predstavnici Sekretarijata CIK BiH, UNIS Telekom, iBusniess-a, i IDDEEA-e. Članove upravnog odbora prema projektnom zadatku čine i predstavnici Delegacije EU u BiH, koja je ugovarački organ - donator odgovoran za vođenje projekta čiji je krajnji korisnik CIK BiH.

³⁸ Član 13. Odluke o djelokrugu primjene pilot projekata Centralne izborne komisije BiH za Lokalne izbore, broj: 05-1-02-2-419-1/24 od 3. 4. 2024. godine

³⁹ Broj: 05-1-02-2-601-1/24 od 3. 5. 2024. godine

Kontakt	Ugovarački organ - donator	Korisnik projekta	Ugovorne strane
Naziv	EU, koju predstavlja Evropska komisija u ime i za račun BiH	CIK BiH s partnerom IDDEEA-om (koja pruža tehničku podršku)	Unis Telekom – za software iBusiness – za hardware
Adresa	Skenderija 3a 71 000 Sarajevo, BiH	Danijela Ozme 7 71 000 Sarajevo, BiH	Dr. Ante Starčevića 50 88 000 Mostar, BiH Trg Ilidžanske brigade bb, TC Dobrinja IV, 71 123 Istočno Sarajevo, BiH

77. **Delegacija Evropske unije u BiH**, odnosno Evropska unija, koju predstavlja Evropska komisija u ime i za račun BiH je ugovarački organ, kao donator odnosno finansijer projekta.
78. **CIK BiH** je korisnik projekta. Obaveza CIK BiH je da odobrava aplikacijske software-e, saraduje s učesnicima projekta, da informiše donatora o problemima, i da s pratećim službama Sekretarijata CIK BiH i izbornom administracijom komunicira implementaciju projekta na terenu u saradnji s općinskim/gradskim izbornim komisijama (OIK/GIK). CIK BiH je dužna u saradnji s IDDEEA-om implementatoru projekta dostaviti tehničke mrežne parametre i upute za povezivanje svih 165 odabranih pilot biračkih mjesta na IDDEEA bazu podataka s otiscima prstiju radi nesmetanog rada aplikacije tokom testiranja aplikacije i primjene na dan izbora.
79. **Kompanije iBusiness i UNIS Telekom** su ugovorne strane pilot projekta EU. Ugovarači su u skladu s projektnim zadatkom dužni osigurati hardware-sku komponentu i integrisati korisničke aplikacije. To uključuje instalaciju, konfiguraciju, testiranje i stavljanje u rad hardware-skih komponenti u jedan informacioni sistem i povezivanje s postojećim informacionim sistemima i telekomunikacijskom mrežom CIK BiH i IDDEEA-e, te osiguranje transporta opreme u skladu s propisanim ugovornim obavezama.
80. **IDDEEA** pruža tehničku podršku implementaciji projekta. IDDEEA posjeduje serversku infrastrukturu koja je neophodna za brzu i efikasnu pretragu evidencija o otiscima prstiju, odnosno biometrijskih predložaka koji se stvaraju od dobijenih otisaka prstiju. IDDEEA će pružiti tehničku podršku iz svoje nadležnosti, testirati i instalirati software-e u saradnji s CIK BiH, za postizanje sigurne komunikacije s CIK-om BiH i Synchronous Digital Hierarchy (SDH) mrežom i serverima s bazama podataka o otiscima prstiju svih birača.
81. **Svrha projekta** je testiranje naprednih izbornih tehnologija i simulacija njihove primjene na biračkim mjestima u Bosni i Hercegovini na izborni dan, radi utvrđivanja modaliteta tehnološkog jačanja izbornih institucija i procesa kako bi se minimizirale ili otklonile mogućnosti izbornih prevara.
82. **Ciljevi projekta i očekivani rezultati** su osigurati integritet, transparentnost i efikasnost izbornog procesa u BiH u skladu s međunarodnim standardima.
83. **Ukupna vrijednost projekta** je 639.991,00 EUR-a.

84. Pilot projekat će se realizovati kroz nabavku i instalaciju odgovarajućih hardware-a, kao i razvoj, instalaciju i navedena testiranja software-a za proces autentifikacije birača, unosa i prenosa izbornih rezultata s biračkog mjesta, stručnu obuku korisnika, kao i organizovanje i provođenje Pilot projekta na biračkim mjestima. Ove aktivnosti podrazumijevaju uspostavu Informatičnog sistema identifikacije s korištenjem biometrijskih podataka i otisaka prstiju birača kako bi se spriječile zloupotrebe vezane uz identitet birača, kao što su glasanje u ime drugog lica, višestruko glasanje, te zloupotreba glasanja nakon zatvaranja biračkih mjesta. Istovremeno uspostavlja se i Informatični sistem za unos i prenos rezultata s biračkih mjesta kako bi se brže dobili rezultati izbora putem web aplikacije.
85. Pilot projektom je predviđeno da je za ostvarenje cilja projekta potrebno ispuniti pojedinačne aktivnosti koje prethode postizanju očekivanih rezultata, a to su:
- pripremljene zakonske pretpostavke i podzakonski akti (Uputstvo o organizaciji i provođenju Pilot projekta).
 - hardware nabavljen, instaliran i testiran.
 - software razvijen, instaliran i testiran.
 - izvršena obuka izborne administracije (10 osoba iz CIK BiH i 200 osoba OIK/GIK).
 - proveden predtest za TEST I. na lokaciji CIK BiH.
 - proveden TEST I. na lokaciji CIK BiH.
 - proveden TEST II. na lokaciji partnerskih općina/gradova (2 iz Federacije BiH, 2 iz Republike Srpske BiH i Brčko distrikta BiH).
 - proveden Pilot projekat u 10 općina na 165 biračkih mjesta na dan Lokalnih izbora 2024. godine.
 - izvršena evaluacija projekta i pripremljen Izvještaj s preporukama na osnovu izvršene analize.⁴⁰
86. Budući da je provođenje Pilot projekta 1- Autentifikacija birača i transmisija rezultata planirana na 165 biračkih mjesta u 11 općina/gradova, CIK BiH je donijela Odluku o djelokrugu primjene pilot projekata CIK-a BiH za Lokalne izbore,⁴¹ u kojoj su članom 6. definisane lokacije provođenja Pilot projekta – 1, na uzorku od 165 biračkih mjesta u 10 osnovnih izbornih jedinica, i to: Stari Grad Sarajevo, Tešanj, Doboj, Bijeljina, Trebinje, Gradiška, Goražde, Ljubuški, Sanski Most i Zvornik.
- Napomena:** S obzirom na određene poteškoće u vezi realizacije pilot projekta u općini Ljubuški, CIK BiH je odlučila da se ovaj projekat umjesto u općini Ljubuški, realizuje u općini **Domaljevac-Šamac**. Osim toga CIK BiH se usaglasila da implementacija obuhvati i općinu Srebrenica.
87. Odlukom o djelokrugu primjene pilot projekta CIK BiH za Lokalne izbore, član 5. (Pilot projekat 1 - Autentifikacija birača i transmisija rezultata) opisana je procedura autentifikacije birača, kao postupak potvrđivanja identiteta birača na biračkom mjestu, koji se vrši nakon izvršene identifikacije putem ličnog dokumenta iz člana 5.12 stav (4)

⁴⁰ Provođenje Pilot projekta bi u konačnici omogućilo da se dobije projekcija o funkcionalnosti software-a novih aplikacija, ocijeni koliko je predloženi sistem prihvatljiv od strane korisnika i da se dobiju pokazatelji o benefitima primjene novih tehnologija u smislu povećanja brzine i tačnosti identifikacije birača, odnosno da li predloženi sistem prenosa rezultata izravnim unosom na biračkim mjestima daje očekivane rezultate, u smislu generisanja preliminarnih rezultata izbora.

⁴¹ "Službeni glasnik BiH", br. 31/24

Izbornog zakona BiH, i podrazumijeva proceduru upoređivanja biometrijskih podataka otiska prsta birača u evidencijama IDDEEA-e. Dalje je definisana transmisija rezultata, kao postupak dostave rezultata izbora s biračkog mjesta CIK-u BiH putem on-line aplikacije i vrši se nakon ručnog prebrojavanja rezultata glasanja.

88. U vezi s implementacijom Pilot projekta CIK BiH je pripremila dokument Okvirna mapa puta (OMP) za implementaciju Pilot projekta CIK BiH uz podršku Evropske unije pod nazivom „*Autentifikacija birača i unos i transmisija rezultata s biračkog mjesta*“⁴² koja sadrži detaljan plan implementacije projekta, precizira ulogu svih učesnika Pilot projekta i projektnih timova, definiše njihova prava i obaveze, precizira sadržaj i vremenski okvir planiranih aktivnosti, način izvještavanja, monitoringa i druge neophodne ljudske i tehničke resurse.

Okvirnom mapom puta je predviđeno i dostavljanje dvomjesečnih izvještaja Delegaciji EU u BiH o realizovanim aktivnostima u 2023. godini, kao i realizovanim aktivnostima za period januar - februar, mart - april i maj - juni 2024. godine. Spomenuti izvještaji sadrže i tabelarne preglede realizacije aktivnosti za implementaciju Pilot projekta, kao i održane sastanke i studijske posjete vezane za unapređenje izbornog integriteta i uvođenja novih tehnologija u izborni proces.

89. U skladu s projektnim zadatkom, kompanija iBusniess kao ugovorna strana/implementator projekta je 28. 7. 2023. godine izvršila isporuku opreme (hardware-ska komponenta projekta) CIK BiH i to: Prenosni računari 175 kom; Čitač otisaka prstiju 175 kom; Čitač barkoda 175 kom; Serveri 2 kom; Firewall 1 kom; Ekрани 2 kom.
90. UNIS Telekom kao ugovorna strana/implementator projekta za software-sku komponentu Pilot projekta su u 2024. godini izradili software-sko rješenje za identifikaciju birača putem otiska prsta, kao i aplikaciju za brzi prenos rezultata s biračkog mjesta do CIK BiH.
91. Nakon realizovanih studijskih posjeta CIK-u Republike Albanije i CIK-u Gruzije,⁴³ dana 4. 4. 2024. godine održan je sastanak u hibridnom formatu članova Upravnog odbora za implementaciju aktivnosti Pilot projekta iz Sekretarijata CIK BiH, IDDEEA-e i UNIS Telekoma. Cilj sastanka je bio utvrđivanje daljih aktivnosti za implementaciju software-skog rješenja Pilot projekta podrške EU za CIK BiH, te su razmatrane aktivnosti instalacije software-skog rješenja u CIK BiH, administrativna pitanja o saradnji i razmjeni podataka između CIK BiH, IDDEEA-e i ugovorne strane UNIS Telekoma, pitanje primopredaje servera IDDEEA-i, prezentacija software-skog rješenja aplikacije za transfer rezultata s biračkog mjesta u CIK BiH, te provođenje prvog internog predtestiranja aplikacije za identifikaciju i autentifikaciju birača.
92. Okvirnom mapom puta za implementaciju pilot projekta CIK BiH uz podršku EU „*Autentifikacija birača i unos i transmisija rezultata sa biračkog mjesta*“ planirana je aktivnost predtestiranja koja se trebala realizovati 16. 2. 2024. godine za članove CIK BiH i dvije službe Sekretarijata. U Centru za edukaciju CIK BiH **9. 4. 2024. godine** relizovan je prvi **predtest aplikacije za identifikaciju i autentifikaciju birača**. Cilj

⁴² Usvojen 16. 1. 2024. godine na Kolegiju CIK BIH, broj: 04-2-50-4-1192-38/20 od 31. 1. 2024. godine, a dostavljen Stakehoderima 19. 1. 2024. godine;

⁴³ Detaljnije informacije o studijskim posjetima su obrazložene u poglavlju 4. Pilot projekat 3 - Biometrijska identifikacija i autentifikacija birača.

predtestiranja bila je priprema aktivnosti za prvo testiranje koje se trebalo realizovati tri dana kasnije, odnosno 19. 2. 2024. godine.⁴⁴

93. Imajući u vidu da su software-ska rješenja zahtijevala neophodne dorade, **predtestiranje aplikacije za identifikaciju i autentifikaciju birača se realizovalo 9. 4. 2024. godine** u Centru za edukaciju CIK BiH, u terminu 10:00 - 10:55 sati za članove institucije, uposlene u Sekretarijatu CIK BiH, IDDEEA-e, kao i predstavnike UNIS Telekoma i međunarodne zajednice u BiH.

Dobrovoljni pristanak za učešće u aktivnosti predtestiranja aplikacije za identifikaciju i autentifikaciju birača iskazalo je 60 lica, dok je testiranju po podacima / izvještaju iz pomenute aplikacije pristupilo 59 lica, a prema zabilježsci lica koja su radila monitoring registracije, identifikacije i autentifikacije tzv. birača, pristupilo je 58 lica. Razlika u rezultatima se odnosi na sljedeće: 1 lice nije pristupilo predtestiranju, te jedno lice nije evidentirano kao tzv. birač (jer se radi o licu koje je startalo aplikaciju, te time nije razmatrano kao tzv. birač).

U fazi predtestiranja aplikacije za identifikaciju i autentifikaciju birača razmatrana su vremenska razdoblja: ukupno provedenog vremena na biračkom mjestu po licu, vremena potrebnog za identifikaciju birača, tj. za očitovanja ličnog dokumenta (lične karte ili vozačke dozvole ili putne isprave) po licu, kao i vremena za autentifikaciju birača tj. vremena potrebnog za očitavanje otiska prsta po biraču, uz evidentiranje da li su očitavanja ličnog dokumenta i otiska prsta bila uspješna ili ne.

Predtestiranjem je utvrđeno je da **prosječno vrijeme zadržavanja birača na biračkom mjestu u procesu identifikacije i autentifikacije iznosi 117,97 sekundi (odnosno 1,9 minuta).**

Prosječno vrijeme potrebno za identifikaciju birača putem ličnog dokumenta iznosi 12,22 sekunde, dok prosječno vrijeme za autentifikaciju birača putem otiska prsta iznosi 9,48 sekundi.

Napominjemo, da je predtest organizovan u idealnim uslovima, te je za očekivati drugačije rezultate kod provođenja pilot projekta.

Ujedno je zabilježen slučaj neuspjele autentifikacije birača putem otiska prsta kod jednog lica, te simulacija pokušaja duplog glasanja korištenjem tuđeg ličnog dokumenta⁴⁵ jednog lica (uz evidenciju u aplikacijskom izvještaju kao „*neuspjela identifikacija*“, kao i nemogućnost identifikacije/autentifikacije kod jednog lica. Nemogućnost identifikacije/autentifikacije jednog lica dogodila se iz razloga pucanja internet mreže, kao i zatvaranja testnog okruženja od strane IDDEEA-e (po navodima predstavnika Unis Telekoma).⁴⁶

94. Kolegij CIK BiH je primio na znanje Izvještaj o izvršenom predtestu aplikacije za identifikaciju i autentifikaciju birača.⁴⁷

⁴⁴ Predtestiranje i prvo testiranje odgođeno radi neophodnih dorada software-skog rješenja.

⁴⁵ Kako bi se testirao rad aplikacije i evidencije pokušaja glasanja s tuđim ličnim dokumentom.

⁴⁶ Napomena: svi učesnici na predtestiranju su identifikovani kao „neuspješno identifikovani birači“ iz razloga pristupanja pogrešnom biračkom mjestu, kao i neuspješne identifikacije. Glasanje uz korištenje tuđeg ličnog dokumenta je učinjeno namjerno, kako bi se analizirao rad aplikacije, odnosno razmotrio aplikacijski izvještaj.

⁴⁷ Zapisnik s kolegija CIK BiH, broj: 33/2024 od 15. 4. 2024. godine

95. Dalje, u periodu od 23. 4. do 25. 4. 2024. godine u koordinaciji s UNIS Telekomom, predstavnici iBusiness-a⁴⁸ su u Centru za edukaciju CIK BiH izvršili instalaciju aplikacije za identifikaciju birača na biračkom mjestu, instalaciju klijentske licence za biometrijski sistem Neurotechnology Megamatcher, te instalaciju aplikacije za unos i brz transfer rezultata na 175 laptopa nabavljenih u okviru pilot projekta CIK BiH uz podršku EU. S tim u vezi, službe Sekretarijata CIK BiH su sačinile inpute vezane za instalaciju aplikacija na laptopu, te trebaju predložiti rješenja za poduzimanje daljnjih koraka radi implementacije Pilot projekta.
96. Službe CIK BiH su sačinile izvještaj o instalaciji aplikacije za identifikaciju birača, klijentske licence za biometrijski sistem Neurotechnology Megamatcher, te aplikacije za unos i brzi transfer rezultata kojeg je Kolegij CIK BiH primio na znanje 29. 4. 2024. godine. Izvještaj sadrži prijedloge za poduzimanje daljnjih koraka radi implementacije Pilot projekta.
97. CIK BiH će nastaviti s daljnjim aktivnostima na implementaciji Pilot projekta u skladu s realizacijom obaveza implementatora projekta i usvojenim zakonskim rješenjima. S tim u vezi, očekuje se da će se utvrditi datumi za pretestiranje aplikacije za unos i brzi transfer rezultata, kao i utvrditi novi datumi za testiranje projektnih rješenja, TEST 1. i TEST 2.
98. Za realizaciju testiranja projektnih rješenja potrebno je na Kolegiju CIK BiH razmotriti zapažanja i prijedloge iz Izvještaja o instalaciji aplikacije za identifikaciju birača, klijentske licence za biometrijski sistem Neurotechnology Megamatcher, te aplikacije za unos i brzi transfer rezultata.
99. Nakon što predstavnici iBusiness-a dostave Delegacije EU u BiH, odnosno CIK BiH izvještaj o provedenoj instalaciji i statusu licenci s datumima početka i važenja licenci, isto se treba razmatrati na Kolegiju CIK BiH.
100. Sastanci Članova Upravnog odbora Pilot projekta i Radne grupe za unapređenje izbornog integriteta će redovno realizovati u skladu s iskazanim potrebama.
101. U fazi predtesta nije testirana funkcionalnost kartice putem 4G mreže/modema, niti je izvršena probna instalacija modema i kartica kako bi se provjerila funkcionalnost rada aplikacije korištenjem 4G mreže/modema.⁴⁹

2.2. Pilot projekat 2 - Optički skeneri i automatsko prebrojavanje glasačkih listića

102. Uvođenje i testiranje optičkih skenera s direktnom transmisijom rezultata podržava USAID kroz projekat „*Podrška izbornom integritetu u BiH*“. Cilj pilot projekta je

⁴⁸ iBusiness kao ugovorna strana/implementator projekta je 28. 7. 2023. godine je izvršila isporuku opreme (hardverska komponenta projekta) CIK BiH.

⁴⁹ Prema Terms of Reference (ToR) projekta Ref.Ares (2022) 4546709-21/06/22, ugovarač je dužan integritati korisničke aplikacije. To uključuje instalaciju, konfiguraciju, testiranje i stavljanje u rad, svih navedenih hardware-skih komponenti u jedan informacioni sistem s dvije nove aplikacije (Komponenta I i II) te ga povezati s postojećim informacionim sistemom i telekomunikacijskom mrežom CIK BiH i IDDEEA-e za te komponente njihovih informacionih sistema koje su potrebne za provođenje komponente I i II.

doprinijeti direktnom i bržem prenosu, kao i obradi rezultata s biračkog mjesta, što može utjecati na povećanje povjerenja građana u izborni proces i sprječavanja manipulacija izbornih rezultata.

103. **Svrha cjelokupnog projekta** je pružanje kvalitetne podrške za rješavanje izazova u vezi s jačanjem izbornog integriteta i odgovornosti u BiH. Konkretno, projekat će: 1) ojačati kapacitete izbornih organa BiH za upravljanje i nadgledanje vjerodostojnih izbora i 2) jačanje kapaciteta civilnog društva za vršenje izbornog nadzora i učešće građana kako bi se zahtijevala odgovornost i transparentnost.

104. Ključne aktivnosti i očekivani rezultati projekta su:

- 1) Izborna administracija unapređena:
 - a) Intervencija 1.1: Podrška realizaciji prekretnica (milestones) u strategijskom planu kroz razvijanje i pilotiranje strategijske inovacije putem participativnog odlučivanja, osiguranje izgradnje kapaciteta za povećane efikasnosti izborne administracije, jačanje nadzora i odgovornosti izbornih organa i poboljšanje transparentnosti izbornih organa kroz pojačanu komunikaciju.
 - b) Intervencija 1.2: Jačanje veza i koordinacije između izbornih organa kroz jačanje vertikalne komunikacije i koordinacije između izbornih organa, povećanje integriteta odabranih biračkih odbora putem obuke o upotrebi novih tehnologija, povećanje odlučivanja zasnovanog na podacima od strane izbornih organa i poboljšanje koordinacije između institucija, civilnog društva, javnosti i novinara.
 - 2) Građanski nadzor nad izborima ojačan:
 - a) Intervencija 2.1: Podrška civilnom društvu i građanskom nadgledanju izbora kroz izgradnju kapaciteta i tehničkoj podršci za pomoć za Koaliciju za slobodne i poštene izbore „Pod lupom“ i podrška Koaliciji za slobodne i poštene izbore „Pod lupom“ kroz inovativna rješenja (korištenje tehnologije i društveni mediji).
105. Democracy International, kao implementator projekta, 3. 5. 2024. godine objavio je javni poziv za nabavku i pilotiranje skenera glasačkih listića za direktni prenos rezultata u Bosni i Hercegovini,⁵⁰ s rokom za podnošenje ponuda do 29. 5. 2024. godine. U okviru procedure javnog poziva će se razmotriti i odabrati ponuđač koji ispunjava uslove iz javnog poziva za upotrebu optičkih skenera glasačkih listića i direktnog prenosa rezultata s biračkih mjesta do gradskih/općinskih izbornih komisija i/ili CIK BiH.
106. Projektom je planirano da će se pilotiranje provoditi u odabranim gradovima i općinama u BiH, na približno 145 biračkih mjesta, a vrijednost projekta je 500.000,00 \$.
107. Odlukom o djelokrugu primjene pilot projekata CIK BiH za Lokalne izbore,⁵¹ član 7. (Pilot projekat 2- Optički skeneri i automatsko prebrojavanje rezultata glasanja) opisana je procedura upotrebe optičkih skenera na biračkim mjestima ubacivanjem glasačkih listića u glasačku kutiju kroz optički skener koji automatski prebrojava rezultate glasanja, te omogućava direktnu transmisiju rezultata, a automatski prebrojani rezultati glasanja se nakon zatvaranja biračkih mjesta elektronski dostavljaju CIK BiH. Članom 9.

⁵⁰ Javni poziv objavljen na web stranici Democracy International-a:
<https://democracyinternational.com/resources/request-for-proposal-procurement-and-piloting-of-ballot-scanners-for-direct-results-transmission-in-bosnia-and-herzegovina/>

⁵¹ Odluka o djelokrugu primjene pilot projekata Centralne izborne komisije BiH za Lokalne izbore 2024. godine, broj: 05-1-02-2-419-1/24 od 3. 4. 2024. godine

spomenute Odluke definisane su lokacije provođenja Pilot projekta – 2, na statistički i demografski relevantnom uzorku od 145 biračkih mjesta u 6 osnovnih izbornih jedinica i to: Vogošća, Tuzla, Visoko, Stolac, Novi Grad i Prijedor.

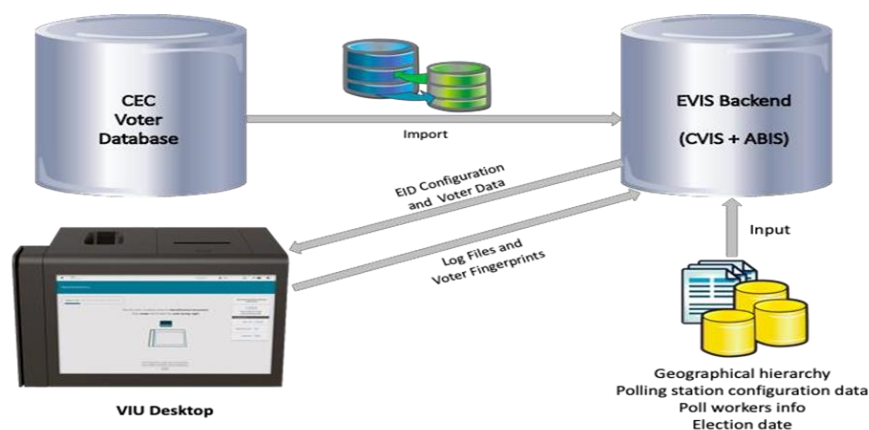
108. Pilot projekat – 2 će biti realizovan uz podršku USAID-a koji će za potrebe ovog projekta izvršiti nabavku optičkih skenera i pratećih aplikacijskih rješenja, te podržati CIK BiH u provođenju obuke korisnika uređaja, kao i provođenju edukacijske kampanje.
109. Dalje, USAID u BiH kroz projekat Podrška izbornom integritetu u Bosni i Hercegovini (SEI), a u saradnji s CIK BiH i Koalicijom za slobodne i poštene izbore "Pod lupom", održao je 29. 5. 2024. u Sarajevu konferenciju "**Nove izborne tehnologije: Najbolje prakse za BiH,**" s ciljem informisanja učesnika o izbornim tehnologijama i razlozima za testiranje upravo ovih tehnologija u Bosni i Hercegovini. Konferencija je okupila izborne stručnjake, predstavnike organa za provođenje izbora, civilnog društva i medija iz Bosne i Hercegovine, te iz zemalja koje su već testirale ili implementirale slične tehnologije, poput Gruzije, Albanije i Kirgistana. Prvi panel, "Izborne tehnologije uvedene u regiji: Lekcije za BiH," podijelio je korisne lekcije i savjete za uvođenje novih tehnologija glasanja. Drugi panel, "Pregled planiranih tehnologija - Piloti 2024," predstavio je tehnološke značajke i pilot projekte za podršku CIK BiH. Treći panel, "Posmatranje novih tehnologija u BiH," usredotočio se na viđenja domaćih i međunarodnih posmatrača o novim tehnologijama i njihovom uvođenju u izborni sistem BiH.

2.3. Pilot projekat 3 - Biometrijska identifikacija i autentifikacija birača

110. Pilot projekat 3 – Biometrijska identifikacija i autentifikacija birača će biti realizovana uz podršku Misije OSCE u BiH koja će za potrebe ovog projekta isporučiti uređaje za identifikaciju, osigurati potrebna aplikacijska rješenja, izvršiti obuke korisnika uređaja i provesti edukacijsku kampanju (član 11. Odluke o djelokrugu primjene pilot projekata CIK BiH za Lokalne izbore)⁵². Projekat će biti organizovan na biračkim mjestima u osnovnoj izornoj jedinici Brčko distrikt BiH a vrijednost projekta iznosi 400.000,00 €.
111. U cilju implementacije Pilot projekta 3- Biometrijska identifikacija i autentifikacija birača, kao i sveobuhvatnog razumijevanja provođenja različitih pilot projekata o uvođenju novih izbornih tehnologija u BiH, Misija OSCE u BiH je organizovala **studijski posjet CIK-u Albanije u periodu od 03. do 06. 3. 2024. godine**, na kojem su učestvovali predstavnici Misije OSCE-a u BiH, CIK BiH, IDDEEA, Agencije za zaštitu ličnih podataka BiH (AZLP BiH), te stručna služba Centralnog biračkog spiska Brčko distrikta BiH.
112. Studijski posjet je imao za cilj upoznavanje učesnika s aktivnostima koje je Republika Albanija imala u procesu priprema i korištenja izbornih tehnologija.

⁵² Ibid.

113. Tom prilikom su prezentirana sljedeća postignuća u uvođenju novih tehnologija na području: Elektronska identifikacija birača, Elektronsko glasanje i brojanje, Sistem kamera na biračkim mjestima, On-line rezultati, Mobilna aplikacija CEC App, Kamere za monitoring brojanja, On-line Platforma za finansijsko izvještavanje, On-line Platforma za akreditaciju posmatrača, On-line Platforma za registraciju političkih subjekata.
114. S obzirom na to da će se Pilot projekat 3 – Biometrijska identifikacija i autentifikacija birača realizovati u Bosni i Hercegovini, slijedi sažet prikaz testiranog sistema za elektronsku identifikaciju birača (Electronic Voter Identification System – EVIS EVIS) koji je prvi put korišten za Parlamentarne izbore 2021. godine u Republici Albaniji, a sačinjenog od tri komponente:
- 1) VIU (Voter Information Unit) – Integrirani uređaj za elektronsku identifikaciju
 - 2) VIU Client – poseban softver za identifikaciju
 - 3) 3. EVIS – Electronic Voter Identification System koji ima dvije komponente i to
 - Central Voter Identification System (CVIS), Bazu podataka o biračima s biometrijskim podacima
 - Automated Biometric Identification System (ABIS).

Slika 1: Sistem za elektronsku identifikaciju birača

Elektronski uređaj (EID) koji je korišten, prenosivi je uređaj s posebnim software-om koji ima „backend“ platformu s funkcijom za konfiguraciju podataka. Ovaj uređaj omogućava identitet birača, te pruža informaciju da li su birači glasali ili nisu.

Prilikom korištenja uređaja otisci su uzimani kao dokaz glasanja. Skeniran je lični dokument, a na zaslonu su pokazani podaci o biraču, a zatim je vršena verifikacija birača otiskom prsta i ispis potvrde identifikacije. Sistem je “offline” a prikupljeni podaci se upoređuju, te se tužiteljstva obavještavaju o eventualnim pokušajima višestrukog glasanja. U cilju zaštite ličnih podataka svi, ovi podaci se kriptiraju, a sistem se ne povezuje s mrežom.

U cilju utvrđivanja slučajeva višestrukog glasanja, dizajnirano je rješenje za podršku sistemu za identifikaciju birača EVIS Backend.

115. CIK Republike Albanije je nakon evaluacije provedenih projekata došla do sljedećih rezultata:

Prednosti upotrebe tehnologija	Nedostaci upotrebe tehnologija
<ul style="list-style-type: none"> - Efikasnost - Tačnost - Transparentnost - Dostupnost - Dugoročno smanjenje troškova. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sigurnosni rizici - Pitanje povjerenja - Tehnički izazovi i pouzdanost - Ovisnost od dobavljača - Potrebna ekspertiza na nivou CIK-a - Troškovi.

Kao najveći rizici za naredne aktivnosti prepoznati su ljudski resursi i osiguranje budžeta.

116. Nakon posjeta CIK-u Republike Albanije, **u periodu od 25. do 29. 3. 2024. godine od strane Misije OSCE u BiH organizovana je studijska posjeta CIK-a Gruzije**, na kojem su učestvovali predstavnici Misije OSCE BiH, CIK BiH, IDDEEA, Agencije za zaštitu ličnih podataka BiH, te stručna služba Centralnog biračkog spiska Brčko distrikta BiH, predstavnici Predstavničkog doma PS BiH, Ministarstva za raseljene osobe i izbjeglice Federacije BiH i Democracy International-a.
117. Cilj studijskog posjeta je bio upoznavanje učesnika s aktivnostima u procesu priprema i korištenja izbornih tehnologija u CIK-u Gruzije koja je provela do sada osam pilot projekta. Prilikom pripreme pilot projekata vodili su se preporukama Venecijanske komisije i Vijeća Evrope te da su u obzir uzimali sve rizike i prijetnje koje ovakvi projekti izazivaju. Tehnologija koja se koristi u Gruziji ne koristi internet radi kibernetičke sigurnosti i sprječavanja mogućih napada, a sačinjena je od: VIU – Voter verification unit; V; VCM – Vote counting machine; Tablet – za dostavu rezultata glasanja. VIU – Voter verification unit je koji ima strojno čitljivu zonu za čitanje dokumenata, čitač otiska prsta, zaslon za prikaz i printer.
118. U postupku verifikacije birača nije korišten otisak prsta za autentifikaciju s obzirom na to da Gruzija ne raspolaže takvim podacima u svojim bazama, nego je putem VIU uređaja vršena dvostruka autentifikacija.
119. VCM – Vote counting machine je skener glasačkih listića u koji birači nakon glasanja ubacuju glasački listić u skener, prilikom čega koriste papirnu fasciklu kojom je omogućena tajnost glasanja.
120. Nakon završetka procesa glasanja štampa se Izvještaj s rezultatima glasanja i putem USB-a se prenose rezultati na tablet, te putem tableta dostavljaju CIK-u.
121. Glavni motiv za pilotiranje tehnologija je prouzrokovan velikom političkom krizom prije nekoliko godina, nastale zbog malverzacija u izbornom procesu i velikih razlika u brojanju glasova, a što je izazvalo veliku polarizaciju u društvu.
122. Kao ozbiljan problem u uvođenju novih tehnologija, istaknuta je logistika zbog čega je CIK Gruzije pristupilo izgradnji skladišta, u kojemu bi trebali biti pohranjeni elektronski uređaji, odakle se dalje distribuišu u okruge, a iz okruga na biračka mjesta. Nakon provođenja izbora, okružne izborne komisije objedinjuju rezultate glasanja i vraćaju uređaje u skladište.

123. Punu podršku organizaciji i provođenju projekta CIK Gruzije je imala od strane međunarodnih organizacija, a ponajviše od OSCE-a, USAID-a i IFES-a.
124. Studijske posjete CIK Republike Albanije i CIK Gruzije je od velikog značaja za pripremu Pilot projekta 3 – Biometrijska identifikacija i autentifikacija birača, te implementaciju Pilot projekta 2- optički skeneri i automatsko prebrojavanje glasačkih listića.

2.4. Pilot projekat 4 - Uvođenje video nadzora procesa prebrojavanja glasačkih listića na biračkim mjestima

125. S obzirom na to da je članom 5.2 Izbornog zakona BiH propisano i to da biračka mjesta koja je posebno odredila CIK BiH nakon konsultacija s OIK/GIK-om, uključujući i prostoriju predviđenu za glasanje i/ili brojanje glasačkih listića, mogu biti pokrivena opremom za video nadzor na način koji ne ugrožava tajnost glasanja, kao i to da CIK BiH donosi obavezujuće Uputstvo o instaliranju, upotrebi opreme za video nadzor, prenos i čuvanje nadzornih video snimaka, te o odgovornostima nadležnih organa koji su u tom smislu zaduženi za provođenje izbora, kao i o prekršajima zbog kršenja tih pravila, ova institucija zatražila je dodatna finansijska sredstva u iznosu od 30.000,00 KM koja su odobrena od strane Ministarstva finansija i trezora BiH⁵³ u cilju nabavke opreme za provođenje pilot projekta uspostave video nadzora na određenom broju biračkih mjesta u BiH.
126. Pilot projekat 4 “ Uvođenje video nadzora procesa prebrojavanja glasačkih listića na biračkim mjestima“ provest će se u 10 osnovnih izbornih jedinica: Zenica, Centar Sarajevo, Mostar, Livno, Banovići, Velika Kladaša, Srebrenica, Istočno Novo Sarajevo, Banja Luka, Vlasenica i Petrovac. Video nadzor procesa prebrojavanja glasačkih listića bi vršio nadzor nad glasačkim kutijama i samog procesa brojanja u 10 općina i Glavnom centru za brojanje CIK BiH.

3. Naredne aktivnosti

127. CIK BiH će nastaviti s daljnjim aktivnostima na implementaciji pilot projekata u skladu s izvršenjem obaveza implementatora projekata i usvojenim zakonskim rješenjima. Za realizaciju testiranja projektnih rješenja Pilot projekta 1. – Autentifikacija birača i transmisija rezultata potrebno je provesti TEST I, TEST II., te Pilot projekat 1. na dan Lokalnih izbora 2024. godine implementirati projekat u 10 općina na 165 biračkih mjesta.
128. U svrhu ostvarenja pojedinačnih ciljeva svih pilot projekata CIK BiH treba pripremiti: podzakonske akte, priručnike za korištenje izbornim tehnologijama, kriterije za zapošljavanje lica koja će raditi na realizaciji projekata, obuke i treninge korisnika i

⁵³ Akt broj: 07-1-16-1-246-2/24 od 29. 4. 2024. godine

stručnog osoblja za korištenje izbornih tehnologija, te definirati procedure o primjeni izbornih tehnologija tako da slijedi:

- Usvajanje podzakonskih akata;
- Zaštita sigurnosti podataka
- Angažiranje operatera s potrebnim vještinama je ključno za efikasnost;
- Edukacija birača i biračkih odbora – neophodna radi razumijevanja sistema;
- Nezavisna provjera – Audit – radi povećanja transparentnosti i kredibiliteta procesa;
- Logistika – racionalizacija transporta CIK – BO
- Unapređenje infrastrukture – nadogradnja procesa, povećanje kapaciteta za skladištenje, modernizacija skladišnog upravljanja.

4. Izazovi u radu

129. Za uspješnu realizaciju projekata uvođenja tehnologija u izborni proces neophodna je aktivna uloga svih učesnika u procesu i to Parlamentarne skupštine BiH koja bi trebala osigurati politički konsenzus oko uvođenja tehnologija te priprema potrebne izborne reforme kako bi se ostvarili preduslovi za provođenje procesa. Potrebna je i podrška Vijeća ministara BiH i Ministarstva finansija i trezora BiH u cilju osiguranja potrebnih sredstava za realizaciju ovih projekata te institucija koje trebaju da pruže podršku iz oblasti cyber sigurnosti.
130. Najznačajniji problem u radu predstavlja nedostatak adekvatnog IT osoblja u Centralnoj izbornoj komisiji BiH, te dodatnog osoblja koje bi pružilo podršku realizaciji ovako zahtjevnog projekta (cca 500 lica).
131. Budući da se projekti uvođenja izbornih tehnologija u izborni proces ne mogu ograničiti isključivo i samo na nabavku, instalaciju i isporuku hardware-a i software-a, donatori su predvidjeli neke od rizika koji bi se mogli pojaviti u fazi implementacije projekata, vodeći se pretpostavkama. Polazne pretpostavke su se već u ovoj fazi ispostavile kompleksnijim što će zahtijevati njihovo rješavanje u fazama implementacije projekata.
132. Veoma kratki rokovi za pripremu i provođenje projekata što uz sve ostale aktivnosti koje imaju za cilj pripremu i provođenje Lokalnih izbora 2024. godine uz nedovoljne ljudske resurse predstavljaju značajan rizik za adekvatnu pripremu ovako složenih procesa.
133. Nedefinisani odnosi s donatorima, kao i istovremena realizacija pilot projekata s različitim donatorima i različitim tehnologijama i procesima uz izostanak koordinacije između donatora donose dodatne poslove i aktivnosti za Centralnu izbornu komisiju BiH koja nisu adekvatno planirane zbog čega je institucija prinuđena donositi određene ad hoc odluke.
134. Budući da izloženost projekata rizicima nikada nije statična, CIK BiH će tokom provođenja projekata ukazivati i pratiti pojavu rizika, te predlagati i zahtijevati mjere za uklanjanje istih.

Spisak slika:

SLIKA 1: SISTEM ZA ELEKTRONSKU IDENTIFIKACIJU BIRAČA 29

Broj: 04-2-50-4-1192-53/20

Predsjednica

Sarajevo, 29.07.2024. godine

dr. Irena Hadžić